

İDARE MERKEZİ

**ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında**

İSTANBUL BÜROSU

*İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87*

HAYAT

Flatı her yerde 15 kuruş

seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

**Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir**

**Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir**

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: IV

Ankara, 8 Teşrinisani , 1928

Sayı: 102

“Arşî,, hakkında düşünceler

Türk şairleri arsında hurufilikle meşhur olan, şimdiye kadar yalnız, Seyit Nesimi ve şakirdi Refii ile Muhitidir. Latifi teskeresinde kendisine üç, beş satır tahsis edilen « Temennayi » istisna edilecek olursa, tarih ve teskerenüvislerimiz, bize bunların haricinde hurufî bir şairin mevcudiyetinden bahsetmezler. Halbuki, hurufler meyanında, isimlerine edebiyat tarihimizde yer vermeğe mecbur olduğumuz daha bir kaç sima vardır ki, bunlardan biri de « Arşî » dir.

Hayatını ciddi surette tenvire medar olacak hiç bir vesikaya malik bulunmadığımız cihetle, Arşînin hüviyeti hakkında, mael'ese her türlü malumattan mahrumuz. Kesif bir karanlık içinde, sadece namı bir meş'ale halinbe görünen bu şaire dair bildiğimiz, ancak, hurufiliğin vazı İsterabatlı « Fazlullah » tan iki yüz otuz sene sonra dünyaya geldiğidir. Divanının ortalarında tesadüf ettiğimiz bir gazelinde bizzat Arşî tarafından tespit edilen bu idda, aynı gazelin baş tarafına, yine onun kalemile ilâve edilmiş olması melhuz olan satırlarda tekrar edilmektedir.

Şu halde Arşî, hicrî [917] de doğmuştur, denilebilirse, Mahmut Çelebi namında bir hurufî tarafından « Cavidanname » nin telhisi suretiyle vücade getirilen « Keşifname » atlı eserde, Fazlullahın hicretten yedi yüz kırk yıl sonra doğduğu sarahaten yazılı olduğuna göre [*] şairin tevellüt tarihini

[*] Keşifname, yazma, kitaplarımız arasındaki nusha; « Cavidanname » ye istinaden hurufiliğin esasları hakkında oldukça sarih malumat veren bu eserden ayrıca bahs edeceğiz.

[970] senesi olarak kabul etmek icap eder.

Arşînin ömrü bütün cereyanı ve safhalariyle meçhul olmakla beraber, divanı vasıtasıyla fikir ve maneviyetine nüfuz etmek mümkündür. Filhakıka, ruhunun hususiyet ve rabıtalarnı göstermesi itibarile Arşî divanı, sahibini bize tanıtacak en kıymetli bir vesikadır. Buna nazaran Arşî, Fazlullahı ma-but bilen mutaassıp bir hurufî olup, hemen her gazelinde bunu teyit etmek ister.

Arşînin, Fazlullahı ubudiyetini arzetmek niyetiyle yazmış olduğu bunlara benzer daha bir çok nazımları mevcuttur. Şair bu mahsullerinden Fazlullahı zahir ve batın ilimlerinin alimi, cümle âlemin maliki, « hılkati aher » in sanii, kâf ve nun emrinin amiri, « kelâmı kadim » in nazili tarzında bir takım sıfatlar izafe ettikten sonra, nihayet onun yerde, gökte mutlak bulunduğunu, bu noktada şek ve tereddüde düşenin mümin olamayacağını kat'iyetle söyler.

Divanında Arşîyi işgal eden, munhasıran hurufiliktir. Onu bu dairenin haricine pekaz ve istemiyerek çıkmış görürüz. Bundan mada, diğer hurufî şairler gibi itikadını ipham altında saklamıyarak belâğatinin olanca kuvvetiyle haykırır, hiç çekinmeden, tereddüt etmeden:

Bendei fazlû kibriyayuz biz

Varisi ilmi enbiyayuz biz

Demeği büyük bir şeref telekki eder.

Hurufilikle ne kadar fazla alâ-kadar ve meşgul olursa olsun,

Arşînin esrlerinde bu mezhebin unsurlarını tamamen bulmak kabil değildir. Şu kadar ki, huruflerce mukattes sayılan bazı mefhumlar karşısında da kayıtsız kalamamış, hassaten yirmisekiz ve otuz iki adetlerine, eline fırsat geçtikçe, temasa çalışmıştır. Arşînin bu temayülüne açık bir surette şahadet eden gazelleri çoktur,

Bundan başka divanında Arşînin hurufiliğe mütâallik vazettiği dava, güzel yüzde hakkın mütecelli olduğundan ve ondaki hat ve hâlin yedi ayete işaret olup, « ruhu yar » e secde kılmanın bir ibadet mahiyetinde bulunduğu ibarettir,

Eserine nazaran, Arşîyi, Nesimi ve Muhitî ile hemseviye atdetmek imkânı yoktur. Umumiyetle şiirlerinde ne Nesimînin hararet ve samimiyetinden, ne de Muhitînin kuvvet ve hassasiyetinden hafif bir ize, belirsiz bir çizgiye tesadüf edilemez, buna rağmen onu her türlü kıymetten mahrum, alel, ade bir nâzım telekki etmeğe de mezûn değiliz. Sanati, diğer mezhepdaşlarınınki kadar müstesna olmasa bile, yine her halde ismini nisyan-dan kurtaracak nüfuzu haizdir.

Arşî divanında bir kaç farisî gazel bulunduğu gibi, bir kaç ta noktasız nazım vardır. Fakat şairin asıl hüviyetini tayine yarayan eserleri haricinde ve hem maddeten, hem de manen ehemmiyetsiz oldukları için bunlardan ayrıca bahse lüzûm görmüyoruz.

Mehmet Halit